Von den Handschriften, in denen des Cornelius Nepos liber de excellentibus ducibus exterarum gentium steht, enthalten die maßgebenden — es sind das einmal cod. Danielis s. Gifanii s. X/XI, der freilich verschollen und nur durch Mitteilungen früherer Gelehrten bekannt ist, und seine mit Ausnahme des Parcensis, von dem übrigens das im folgenden Gesagte nicht gilt, ebenfalls verlorenen Verwandten und dann cod. Guelpherbytanus Gudianus n. 166 s. XII ex. und seine Verwandten — folgende Worte:[1])

dices pulchrum esse inimicos ulcisci; id neque maius neque pulchrius cuiquam atque mihi esse videtur, sed si liceat re publica salva ea persequi. sed quatinus id fieri non potest, multo tempore multisque partibus inimici nostri non peribunt atque, uti nunc sunt, erunt potius quam res publica profligetur atque pereat. eadem alio loco. verbis conceptis deierare ausim praeterquam qui Tiberium Gracchum necaverunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris quantum te ob has res mihi tradidisse. quem oportet omnium eorum,**) quos antehac habui liberos, partis eorum tolerare atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere atque uti nefas haberes rerum maiorum adversum meam sententiam quicquam facere praesertim mihi cui parva pars vitae superest. ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adversere et rempublicam profliges? denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? equando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus et habentes et prae-

[1]) Nipperdey (v. infra p. . . .) p. 98: ex eodem codice, unde omnes libri originem ducunt, in quibus Cornelii Nepotis liber de excellentibus ducibus exterarum gentium et ex libro de historicis Latinis vitae Attci et Catonis leguntur, duo fragmenta ad nos propagata sunt. — p. 101: haec in codicibus scripta sunt.

*) „lege meorum". Roth in seiner Ausgabe des Cornelius Nepos p. 176. Unnötig. „similia enim sunt haec Ter. hec prol. 2. 6: in his quas primum Caecili didici novas partim earum sum exactus, partim vix steti. qui locus demonstrat nihil opus esse Rothii correctione „omnium meorum". Nipperdey p. 118.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bentes molestiis persistere*) ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda re publica? sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum; per me facito, quod lubebit, cum ego non sentiam. ubi ego mortúa ero, parentabis mihi et invocabis deum parentem;**) in eo tempore non pudebit†) te eorum deum††) preces expetere, quos vivos

*) Nipperdey p. 102: cum § 3 in coicdibus scriptum esset molestiis desistere, codicis archetypi scripturam mutavimus. molestiis enim desistere non desinendum, sed incipiendum Corneliae videbatur. quare molestiis insistere posuimus. insistere autem molestiis et molestias persequi, non omittere. eamque coniecturam ita tueor, ut primam syllabam verbi insistere propter ultimam superioris vocabuli excidisse et perverse suppletam esse putem. propius ad codicum scripturam accedit Rutgersii desipere. (Rutgers [v. infr. p. 6]) V 12: puto legendum et habentes et praebentes . . . desipere). quod parum sententiae accomodatum esse apparet. Ob nicht persistere zu lesen ist?

**) Salmasius Plinianae exercitationes t. I p. 293: in ea oratione leguntur haec verba: ubi mortua ero parentabis mihi et invocabis Deum parentem in eo tempore, ne pudeat te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque praesentes relictos atque desertos habueris. scriptum fuit: et invocabis D. M. parentis id est Deos Manes parentis. scribe igitur atque distingue: et invocabis Deos Manes parentis. eo tempore ne pudeat te eorum Deum preces expetere eqs. eorum Deum id est Deorum Manium. Ovidius: perque tuos Manes, qui mihi numen erunt. — Lobeck Aglaophamus p. 769: deos parentum scribendum pro deum parentem, non deos Manes parentis, ut Salmasio visum. sequitur enim eorum deorum preces expetere v. Sell Observ. c. XIV. similiter Graeci pluraliter dicunt *τοὺς Ἀλεξάνδρου δαίμονας* Joseph. Antiqq. XIII 16. 677; *τοὺς τοῦ μακαρίτου δαίμονας* Lucian de Luct § 24. 218. t. VII. v. Dorvill ad Charit. II. 7. p. 308 *ὦ πατρῷοι δαίμονες* pater defuncte Liban. Decl. t. IV p. 770; *τοῖς Βρούτου δαίμοσι* Lydus Mens. p. 71. — Heusinger: deum parentem idem significat. quod deos Manes parentis. — Lindemann ad Charisii I. 23: obiter moneo in epistolae Corneliae fragmento, quod inter Nepotis fragmenta editur (c. XII) pro vv. et invocabis deum parentem legendum esse et invocabis tuum parentem, wozu Merklin (v. infra p.) p. 44: quem locum audacius Lindemannus correctum voluit: et invocabis tuum parentem. Nipperdey p. 117: verba deum parentem non ita explico, ut Corneliam parentem masculino genere de se posuisse putem de qua re prudentius certe quam Charisius eo loco, quem supra p. 85 [97] tractavimus dixit Paulus Diaconus p. 151 ap. Muell. masculino genere parentem appellabant antiqui etiam matrem; sed deum omnino pro numine divino dictum existimo nulla sexus significatione, qui a dis Manibus alienus videtur. neque aliter explicari debent haec Ciceronis Verr. IV 49. 107 de Cerere et Proserpina: quod horum in his locis vestigia ac propria in cunabula reperiuntur deorum et Catuli ap. Cic. de nat. deor. I 28. 79 de Aurora mortalis visust pulchrior esse deo et Vergilii Aen. II 632 de Venere: ducente deo et Calvi: pollentemque deum Venerem, quae Servius et Macrobius (sat. III 8) commemorant. — Jordan Nachträgliches zu den Briefen der Cornelia Gracchorum im Hermes Bd. 15. p. 530 ff.

†) daß pudebit mit Haupt zu lesen ist, nicht pudet mit den Handschriften, beweist der Umstand, daß pudet ein Verstoß gegen die Grammatik wäre.

††) Nipperdey p. 120: equidem inferiora eorum deum, quae post deum parentem recte poni Lobeckius negat, eodem modo posita putavi quo Catones dicimus unum Catonem significantes. — Jordan l. c. p. 533.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

atque praesentes relictos atque desertos habueris? ne ille sirit Juppiter te ea perseverare nec tibi tantam dementiam venire in animum. et si perseveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, ut in nullo tempore tute tibi placere possis.

Diese Worte erweisen sich sofort als Bruchstücke eines Briefes der Cornelia an C. Sempronius Gracchus.[2])

Und als in des Cornelius Nepos liber de Latinis historicis eingelegte Bruchstücke eines Briefes der Cornelia bezeichnet sie denn auch der cod. Danielis: Verba ex epl'a Corneliae Gracchorum matris ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis excerpta,[3]) und zwar allein nachdem der Guelferbytanus 166 sie nur als in des Cornelius Nepos nämlichen liber (was allerdings nur von dem liber de Latinis historicis verstanden werden kann, da die unmittelbar vorausgehende vita Catonis bezeichnet wird als excerptum e libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis[4]) eingelegte Bruchstücke eines Briefes der Cornelia bezeichnet: Verba ex epl'a Corneliae Gracorum matris ex eodem libro Cornelii Nepotis excerpta und der cod. aedilium ecclesiae Florentinae nicht wohl in Betracht kommt. Bibliothecae, sagt nämlich Roth p. 212, quae fuit olim aedilium Florentinae ecclesiae, postea iussu Petri Leopoldi in Laurentianam illata est, cod. 87 membraneus, foliis dimidiatis. insunt decretales et clementinae saec. XIII. in primis quattuor codicis foliis, quae vacua supererant, recentior quaedam manus exercitationis causa cum alia tum Verba ex epistola quadam Corneliae Gracchorum matris ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis ad C. Gracchum filium exaravit. und p. 175: hunc indicem descripsisse videtur . . . ex ipsa quidem, nisi fallor, Savaronis editione.

---

[2]) Nipperdey p. 102: iam ea quae § 1. 2. 4 leguntur, demonstrant haec aut scripta esse aut scripta fingi ad C. Gracchum.

[3]) Nipperdey p. 99: nam in codice Danielino fragmentis illis hic index praemissus fuit: verba ex epistola Corneliae Gracchorum matris ex libro Cornelii Nepotis de Latinis historicis excerpta.

[4]) Nipperdey p. 99: neque aliter interpretari licet, quae in Guelferbytano leguntur: Verba ex epistola Corneliae Gracchorum matris ex eodem libro Corneliae Nepotis excerpta, cum, quae ante haec fragmenta legitur vita Catonis, ex libro de historicis Latinis excerpta dicatur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf